

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Перший проректор

_____ проф. І.С. Гриценко

"_____" _____ 2012 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

З ДИСЦИПЛІНИ "ПРОПЕДЕВТИКА В ПЕДІАТРІЇ"

(назва навчальної дисципліни)

Для спеціальності **6.120102 – лабораторна діагностика**
(шифр, назва спеціальності)

Факультет **медико - фармацевтичний**

Кафедра **клінічної фармакології з фармацевтичною опікою**

Нормативні дані

Форма навчання	Се-местр	Кількість годин							Курс. роб./ проект	Семестр	
		Всього	Аудиторних					Залік, диф. залік		Іспит	
			Лекції	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Семінарські заняття	Самостійна робота				Позааудиторна робота
Денна, 2,0 р.	II	81	22	22	-	-	37	-	-	зал	-

Робочу програму склали:

доктор медичних наук, професор І.А. Зупанець

кандидат медичних наук, асистент Ю.В. Тимченко

Програму обговорено на засіданні кафедри клінічної фармакології з фармацевтичною опікою "01" червня 2012 р., протокол № 10

Завідувач кафедри клінічної фармакології з

фармацевтичною опікою _____ професор І.А. Зупанець

Програму ухвалено на засіданні циклової методичної комісії з медико-біологічних дисциплін "12" червня 2012 р., протокол № 5

Голова циклової методичної комісії _____ професор О.І. Залюбовська

Харків - 2012

1 . П о я с н ю в а л ь н а з а п и с к а

Програма з пропедевтики в педіатрії для вищих фармацевтичних закладів освіти України III-IV рівнів акредитації складена для спеціальностей 6.120102 “Лабораторна діагностика” відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики(ОКХ) і освітньо-професійної програми(ОПП) підготовки бакалаврів, затверджених наказом МОН України від 16.04.03 №239 та навчального плану, затвердженого наказом МОЗ України від 18.06.02 №221. Термін навчання за цими спеціальностями здійснюється протягом 2 та 4 років.

Програма структурована на модулі, змістовні модулі, теми у відповідності з вимогами “Рекомендації щодо розроблення навчальних програм навчальних дисциплін” (Наказ МОЗ України від 12.10.2004р. №492).

Згідно з навчальним планом вивчення дисципліни «Пропедевтика в педіатрії» для студентів спеціальності лабораторна діагностика денної форми (2,0) здійснюється на першому курсі в II семестрі.

Пропедевтика в педіатрії —навчальна клінічна дисципліна:

а) є теоретичною базою при оцінюванні лабораторних показників у хворих дітей різного профілю, яку проводить бакалавр медицини із спеціальності “Лабораторна діагностика”. Осмислена участь бакалавра в проведенні лабораторної діагностики сприяє вчасному встановленню діагнозу і, таким чином, призначенню хворій дитині оптимальної терапії, зведенню до мінімуму побічної дії ліків, а також зменшенню поліпрагмазії.

б) базується на основі вивчення студентами теоретичного матеріалу, отриманого на кафедрах анатомії, фізіології, патологічної фізіології, біохімії, мікробіології. Інтегруються і поєднуються знання з етіології, патогенезу, клінічного перебігу основних нозологічних одиниць в клініці дитячих хвороб та принципах їх лікарської терапії. В той же час студенти вивчають структуру медичної допомоги дітям, медичну етику та деонтологію, основну медичну документацію.

в) закладає основи засвоєння методів клінічного обстеження хворих дітей (фізикальних, лабораторних, лабораторно-інструментальних), загальної симптомології та синдромології найбільш поширених захворювань, ознайомлення з

загальними принципами побудови діагнозу та засвоєння основних напрямів терапії того чи іншого захворювання.

Організація навчального процесу здійснюється за кредитно-модульною системою відповідно до вимог Болонського процесу.

Програму дисципліни “Пропедевтика в педіатрії” поділено на два модулі, які в свою чергу поділяються на 10 змістовних модулів:

Модуль 1. Пропедевтика в педіатрії I частина (вступ, періоди дитячого віку, пульмонологія, ревматологія, кардіологія).

Змістовий модуль 1. Вступ до пропедевтики дитячих хвороб. Зміст і завдання предмету. Методи обстеження дитини.

Змістовий модуль 2. Періоди дитячого віку. Вигодовування немовлят та харчування дітей різного віку.

Змістовий модуль 3. Пропедевтика в дитячій пульмонології.

Змістовий модуль 4. Пропедевтика в дитячій ревматології.

Змістовий модуль 5. Пропедевтика в дитячій кардіології.

Проміжний модульний контроль.

Модуль 2. Пропедевтика в педіатрії II частина (гематологія, нефрологія, гастроентерологія, дитячі інфекції, ендокринологія).

Змістовий модуль 6. Пропедевтика в дитячій гематології.

Змістовий модуль 7. Пропедевтика в дитячій нефрології.

Змістовий модуль 8. Пропедевтика в дитячій гастроентерології та гепатології.

Змістовий модуль 9. Пропедевтика в клініці дитячих інфекцій.

Змістовий модуль 10. Пропедевтика в дитячій ендокринології.

Проміжний модульний контроль.

Видами навчальних занять згідно з навчальними планами є:

- а) лекції
- б) практичні заняття
- в) самостійна робота студентів
- г) консультації.

Практичні заняття за методикою їх організації передбачають:

- моделювання та вивчення особливостей дитячого організму у різні періоди його розвитку; вивчення загальних принципів діагностики захворювань у дітей; вивчення основних лабораторних показників, що підтверджують клінічну картину захворювання у дітей.
- вирішення ситуаційних задач та тестових завдань.

Кафедра клінічної фармакології з фармацевтичною опікою має право вносити зміни до навчальної програми в межах до 15%.

Засвоєння теми (поточний контроль) контролюється на практичних заняттях відповідно до конкретних цілей, засвоєння змістовних модулів (проміжний контроль) – на практичних підсумкових заняттях.

Підсумковий контроль засвоєння модулів здійснюється по їх завершенню на підсумкових контрольних заняттях. Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих модулів.

**Структурований план підготовки з дисципліни “Пропедевтика в педіатрії”
для студентів за спеціальністю “Лабораторна діагностика”**

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин, з них			СРС	Роки навчання	Вид контролю
	всього, годин / кредитів	аудиторних				
		лекцій	практич. занять			
	81/2,25	22	22	37	2	
Модуль 1 Змістовних модулів 5	10/0.5	12	10	20		Проміжний тестовий контроль. Контроль практичних навичок
Модуль 2 Змістовних модулів 5	10/0.5	10	10	17		Проміжний тестовий контроль. Контроль практичних навичок
Підсумковий тестовий контроль засвоєння модулів			2			

Примітка: 1 кредит ECTS – 36 годин; аудиторне навантаження – 52%, СРС - 48%.

2. МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Пропедевтика в педіатрії як предмет має своєю метою підготовку бакалаврів медицини із спеціальності “Лабораторна діагностика”, які володіють достатнім обсягом теоретичних знань та практичних навичок для проведення сумісно з лікарем роботи з лабораторної діагностики дитячих захворювань, що сприятиме своєчасному встановленню діагнозу і призначенню хворій дитині раціонального лікування.

В процесі вивчення "Пропедевтики в педіатрії" студенти повинні:

- вивчити особливості дитячого організму у різні періоди його розвитку;
- вивчити загальні принципи діагностики захворювань у дітей;
- вивчити загальні принципи лікування основних захворювань у дітей ;
- засвоїти загальні принципи інтерпретації результатів лабораторного обстеження хворої дитини для встановлення діагнозу;
- засвоїти принципи оцінки ефективності та безпечності застосування конкретних фармакологічних груп та лікарських препаратів при лікуванні хворої дитини;
- засвоїти методологію впливу лікарських засобів на лабораторні показники.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ПРОПЕДЕВТИКА В ПЕДІАТРІЇ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ВСТУП ДО ПЕДІАТРІЇ. ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ ПРЕДМЕТУ.

Зміст і завдання предмету: «ПЕДІАТРІЯ». Видатні українські вчені, їх вклад в розвиток педіатрії. Організація роботи дитячих лікувально-профілактичних закладів, медична документація. Вступ до клініки дитячих хвороб. Етика та деонтологія в педіатрії. Особливості медичної документації дитини: амбулаторної карти, історії хвороби стаціонарного хворого.

Методика обстеження дитини і оцінка отриманих даних: опитування, анамнез хвороби, анамнез життя. Загальний огляд дитини. Правила та техніка загального огляду. Оцінка стану свідомості (ясне, сопор, ступор, кома). Положення хворої дитини (активне, пасивне, змушене, з обмеженням). Статура (конституція). Огляд голови: розмір, форма. Огляд обличчя. Огляд вік та очей, носа, рота, шиї. Огляд шкіряних покривів (колір, еластичність, вологість, висипання, рубці). Порушення росту волосся (алопеція, гірсутизм). Огляд нігтів, форма кінцевих фаланг. Розвиток підшкірного жирового прошарку. Огляд м'язової системи, суглобів. Основні фізикальні методи обстеження: перкусія, пальпація, аускультация.

Сучасні лабораторні та інструментальні методи дослідження. Значення клінічних та лабораторно-інструментальних методів дослідження хворого як критеріїв оцінки ефективності та безпечності лікарської терапії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ПЕРІОДИ ДИТЯЧОГО ВІКУ. НОВОНАРОДЖЕНА ДИТИНА. ВИГОДОВУВАННЯ НЕМОВЛЯТ ТА ХАРЧУВАННЯ ДІТЕЙ РІЗНОГО ВІКУ.

Ознаки доношеної та недоношеної новонародженої дитини. Оцінка стану за шкалою Апгар. Перший туалет новонароджених (відсмоктування слизу з верхніх дихальних шляхів, перев'язка пуповини, профілактика гонобленореї, обробка шкіри, антропометрія, сповивання, вигодовування. Щоденний туалет. Фізіологічні стани новонароджених, їх характеристика. Протитуберкульозна вакцинація. Ознаки недоношеної дитини. Організація середовища для недоношеної дитини: методи зігрівання, сповивання, вигодовування. Розрахунок необхідної кількості молока недоношеної дитини.

Захворювання новонароджених дітей: родові травми, гемолітична хвороба, ембропатії, фетопатії. Періоди дитячого віку. Закономірності зростання маси тіла і росту дітей. Пропорції дитячого тіла. Анатомо-фізіологічні особливості нервової системи і нервово-психічний розвиток дитини раннього періоду жит-

тя. Особливості кісткової і м'язової систем дитини. Шкіра і підшкірна клітковина дітей.

Природне вигодовування, його переваги. Добова і разова потреба в молоці та способи їх підрахунку. Прикорм, порядок його введення. Змішане, штучне вигодовування, покази для їх застосування. Види прикорму, техніка його проведення. Штучне вигодовування, його схема і режим, корекція годувань. Харчування дітей ясельного, дошкільного і шкільного віку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

ПРОПЕДЕВТИКА В ДИТЯЧІЙ ПУЛЬМОНОЛОГІЇ.

Анатомо-фізіологічні особливості системи дихання у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження пульмонологічного хворого: опитування, огляд, дані фізикального обстеження (пальпація, перкусія, аускультация), рентгенодіагностика, бронхоскопія, вивчення функції зовнішнього дихання. Зміни в загальному аналізі крові, аналізі харкотиння у хворих на патологію легень. Значення бактеріологічного дослідження харкотиння.

Основні симптоми в пульмонології: кашель, задишка, кровохаркотиння, біль в грудній клітині.

Невідкладні стани новонароджених дітей. Асфіксія новонароджених дітей. Синдром ідіопатичної недостатності дихання.

Основні клінічні синдроми в пульмонології (підвищення щільності тканини легенів, утворення порожнини в легенях, накопичення рідини в плевральній порожнині, бронхообструкція, недостатність дихання).

Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань органів дихання у дітей: захворювання нісоглотки, гострий та хронічний бронхіт, пневмонія, бронхіальна астма, плеврити). Аналіз результатів лабораторного обстеження хворої дитини для встановлення діагнозу.

Загальні напрямки терапії захворювань органів дихання. Вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

Критерії ефективності лікарської терапії в дитячій пульмонології. Невідкладна допомога на догоспітальному етапі при синдромі бронхообструкції.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

ПРОПЕДЕВТИКА В ДИТЯЧІЙ РЕВМАТОЛОГІЇ.

Анатомо-фізіологічні особливості формування кістково-м'язової системи у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження ревматологічного хворого: опитування, огляд, дані фізикального обстеження (перкусія, пальпація, аускультация), рентгенодіагностика, ультразвукове обстеження, електрокардіографія, фонокардіографія. Зміни показників лабораторного обстеження хворих на

ревматологічну патологію – зміни в загальному, біохімічному, імунологічному аналізах крові.

Симптоми та синдроми основних захворювань сполучної тканини.

Етіологія, патогенез, семіотика та напрямки терапії рахіту і спазмофілії.

Етіологія, патогенез, клінічний перебіг основних системних захворювань сполучної тканини: ревматизму, ювенільного ревматоїдного артриту, системної склеродермії, системного червоного вовчаку. Вплив даних результатів лабораторного обстеження хворої дитини для встановлення діагнозу: ревматизм, рахіт, остеопороз.

Основні принципи лікарської терапії ревматологічних захворювань. Критерії ефективності лікарської терапії в дитячій ревматології. Вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5.

ПРОПЕДЕВТИКА В ДИТЯЧІЙ КАРДІОЛОГІЇ.

Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження кардіологічного хворого: опитування, огляд, дані фізикального обстеження (перкусія, пальпація, аускультация), електрокардіографія, фонокардіографія, рентгенологічне дослідження, ангіографія, ультразвукове обстеження. Зміни показників лабораторного обстеження хворих на кардіологічну патологію - вміст ліпідів, ферментів, коагулограми.

Симптоми та синдроми основних захворювань серцево-судинної системи.

Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань органів кровообігу: неревматичні кардити, природжені та набуті вади серця, кардіоміопатія, міокардіодистрофія, порушення серцевого ритму. Кардіопатія у новонароджених. Постгіпоксичні ураження серцево-судинної системи новонароджених. Синдром раптової смерті дітей грудного віку.

Лабораторне обстеження та напрямки терапії основних захворювань серцево-судинної системи у дітей. Критерії ефективності лікарської терапії в дитячій кардіології. Вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

ПРОМІЖНИЙ КОНТРОЛЬ.

**Структура залікового кредиту – модулю 1:
Пропедевтика в педіатрії I частина
(вступ, періоди дитячого віку, пульмонологія, ревматологія, кардіологія)**

Тема	Лекцій	Практич. заняття	СРС	Індив. робота
Змістовий модуль 1. Вступ до педіатрії. Зміст та завдання предмету.	2	2	4	
<i>1. Зміст та завдання предмету. Методологія огляду хворої дитини</i>				*
<i>Сучасні лабораторні та інструментальні методи дослідження</i>				*
Змістовий модуль 2. Періоди дитячого віку. Вигодовування дітей різного віку.	2	2	4	
<i>2. Закономірності фізичного та нервово-психічного розвитку дітей грудного періоду</i>				*
<i>Вигодовування немовлят та харчування дітей різного віку</i>				*
Змістовий модуль 3. Пропедевтика в дитячій пульмонології	2	2	4	
<i>3. Основні симптоми та синдроми в пульмонології.</i>				*
<i>Основні захворювання дихальної системи у дітей. Лабораторні дослідження.</i>				
Змістовий модуль 4. Пропедевтика в дитячій ревматології	2	2	4	
<i>4. Основні симптоми та синдроми в ревматології</i>				*
<i>Основні захворювання сполучної, кісткової тканини та суглобів у дітей</i>				*
Змістовий модуль 5. Пропедевтика в дитячій кардіології	4	2	4	
<i>Основні захворювання серцево-судинної системи у дітей. Уроджені вади серця.</i>				
Проміжний контроль				
				*
Індивідуальна робота				
<i>ВСЬОГО годин - 42</i>	12	10	20	
<i>Кредитів ECTS – 1,25</i>				

Примітка. * - науково-дослідна робота, підготовка і захист реферату, участь в олімпіаді).

МОДУЛЬ 2. ПРОПЕДЕВТИКА В ПЕДІАТРІЇ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6.

ПРОПЕДЕВТИКА В ДИТЯЧІЙ ГЕМАТОЛОГІЇ

Анатомо-фізіологічні особливості системи кровотворення і крові у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження гематологічного хворого: опитування, огляд, дані фізикального обстеження (пальпація, аускультация), ультразвукове та рентгенологічне дослідження. Зміни показників лабораторного обстеження хворих на гематологічну патологію: загального, біохімічного аналізу крові, пунктату кісткового мозку.

Симптоми та синдроми основних захворювань системи кровотворення.

Етіологія, патогенез та клінічний перебіг залізодефіцитної, гемолітичної, В₁₂-дефіцитної, фолієводефіцитної анемії. Важливість лабораторних показників для встановлення діагнозу та лікування анемії.

Поняття про гемобластози: гострий лейкоз, мієлолейкоз, хронічний лімфолейкоз, еритремія. Клінічний перебіг. Дані лабораторних досліджень.

Основні напрямки терапії анемії. Загальні принципи лікування гемобластозів. Критерії ефективності лікарської терапії в гематології. Вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7.

ПРОПЕДЕВТИКА В ДИТЯЧІЙ НЕФРОЛОГІЇ

Анатомо-фізіологічні особливості сечовивідної системи у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження нефрологічного хворого: опитування, огляд, дані фізикального обстеження (перкусія, пальпація, аускультация), рентгенологічне, ультразвукове дослідження. Зміни показників лабораторного обстеження хворих на нефрологічну патологію: загального та біохімічного аналізів крові, загального аналізу сечі, аналізу сечі за Нечипоренком, аналізу сечі за Зимницьким. Значення бактеріологічного аналізу сечі.

Симптоми та синдроми основних захворювань сечовивідної системи: ниркові набряки, ниркова артеріальна гіпертензія, гіпохромна анемія, ниркова недостатність.

Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань органів сечовивідної системи: гострий та хронічний пієлонефрити, гострий та хронічний гломерулонефрити, цистит, хронічна ниркова недостатність.

Лабораторні показники та основні напрямки терапії захворювань сечовивідної системи у дітей. Критерії ефективності лікарської терапії в дитячій нефрології. Вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8.

ПРОПЕДЕВТИКА В ДИТЯЧІЙ ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЇ.

Анатомо-фізіологічні особливості системи травлення у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження гастроентерологічного хворого: опитування, огляд, дані фізикального обстеження (пальпація), фіброгастродуоденоскопія, рентгенологічне дослідження, встановлення кислотності шлункового соку, біопсія слизової оболонки, значення показників копрограми.

Симптоми та синдроми при захворюваннях системи травлення. Хвороби системи травлення у дітей раннього віку (стоматит, молочниця, гострі розлади травлення). Гіповітамінози як наслідок хронічних розладів травлення.

Захворювання системи травлення у дітей старшого віку. Етіологія, патогенез, загальна семіотика, клінічний перебіг основних захворювань шлунково-кишкового тракту: гострий та хронічний гастрити, пептична виразка шлунку та 12-палої кишки, целиакія, хвороба Фаваллі – Гіршпрунга.

Лабораторні дослідження та основні напрямки терапії захворювань органів травлення у дітей. Критерії ефективності лікарської терапії в дитячій гастроентерології. Вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

ПРОПЕДЕВТИКА В ДИТЯЧІЙ ГЕПАТОЛОГІЇ.

Анатомо-фізіологічні особливості росту печінки у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження гепатологічного хворого: опитування, огляд, дані фізикального обстеження (перкусія, пальпація, аускультация), ультразвукове та рентгенологічне дослідження. Зміни біохімічних показників крові гепатологічних хворих. Біопсія печінки. Ехогепатоскопія.

Симптоми та синдроми захворювань гепатобіліарної системи: жовтуха, гепатоцелюлярна недостатність, дискінезія жовчовивідних шляхів.

Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань органів гепатобіліарної системи: вірусні гепатити, природжений гепатит, цироз печінки, гострий та хронічний холецистит, дискінезія жовчовивідних шляхів. Лабораторні дослідження. Загальні напрямки терапії органів гепатобіліарної системи. Критерії ефективності лікарської терапії в дитячій гепатології. Вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9.

ПРОПЕДЕВТИКА В КЛІНІЦІ ДИТЯЧИХ ІНФЕКЦІЙ

Поняття інфекційних захворювань. Особливості перебігу інфекційних захворювань у дітей. Специфічність інфекційних захворювань у дітей. Антропонози та зоонози. Загальні та додаткові методи обстеження дітей з інфекцій-

ними захворюваннями: збір анамнезу хвороби, збір епідеміологічного анамнезу. Огляд шкіряних покривів та слизових оболонок, дані фізикального обстеження. Зміни показників лабораторного обстеження дітей з інфекційними хворобами: зміни загального та біохімічного аналізів крові, імунологічного аналізу крові, бактеріологічних аналізів сечі та калу.

Симптоми та синдроми основних інфекційних захворювань у дітей: інтоксикаційний синдром, синдром лихоманки, діарейний синдром, синдром жовтяниці, шкіряний синдром.

Етіологія, патогенез та клінічна картина основних інфекційних захворювань у дітей: ангіни, скарлатини, корі, вітряної віспи, дифтерії, краснухи, епідемічного паротиту. Лабораторні показники патогномонічні для інфекційних захворювань дитячого віку.

Специфічна та неспецифічна профілактика, набуття імунітету. Основні напрямки терапії інфекційних захворювань. Вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 10.

ПРОПЕДЕВТИКА В ДИТЯЧІЙ ЕНДОКРИНОЛОГІЇ

Анатомо-фізіологічні особливості ендокринної системи у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження ендокринного хворого: опитування хворого, огляд, дані фізикального обстеження (перкусія, пальпація, аускультация), ультразвукове та рентгенологічне обстеження. Зміни показників лабораторного обстеження хворих на ендокринологічну патологію: вмісту цукру крові, вмісту тиреоїдних гормонів, загального аналізу сечі, біохімічних показників аналізу сечі. Значення навантажувальних проб в ендокринології.

Основні симптоми та синдроми в ендокринології. Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань ендокринних органів у дітей: цукровий діабет, нецукровий діабет, захворювання щитовидної і паращитовидної залози, Адісонова хвороба, гіперкортицизм, ожиріння, порушення росту. Лабораторні показники, що характеризують клінічну картину захворювання.

Загальні напрямки терапії захворювань ендокринних органів.

Критерії ефективності лікарської терапії в дитячій ендокринології. Вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

ПРОМІЖНИЙ КОНТРОЛЬ.

**Структура залікового кредиту – модулю 2:
Пропедевтика в педіатрії II частина (гематологія, нефрологія, гастроентерологія, дитячі інфекції, ендокринологія)**

Тема	Лекцій	Практич. заняття	СРС	Індив. робота
Змістовий модуль 6. Пропедевтика в дитячій гематології	2	2	4	
<i>6. Клінічна картина гематологічних захворювань у дітей (анемії, гемобластози)</i>				*
<i>Сучасні лабораторні та інструментальні методи обстеження в гематології</i>				*
Змістовий модуль 7. Пропедевтика в дитячій нефрології	2	2	4	
<i>7. Симптоми та синдроми в нефрології</i>				*
<i>Основні лабораторні показники при захворюваннях сечовивідної системи у дітей</i>				*
Змістовий модуль 8. Пропедевтика в дитячій гастроентерології і гепатології	2	2	3	
<i>8. Основні симптоми та синдроми при захворюваннях системи травлення у дітей</i>				*
<i>Клінічна картина та основні методи дослідження захворювань ШКТ у дітей</i>				
Змістовий модуль 9. Пропедевтика в клініці дитячих інфекцій	2	2	3	
<i>9. Клінічний перебіг та лабораторне обстеження дитячих інфекцій</i>				
Змістовий модуль 10. Пропедевтика в дитячій ендокринології	2	2	3	
<i>10. Основні симптоми та синдроми при ендокринологічних захворюваннях у дітей</i>				*
<i>Клінічна картина та методи обстеження основних захворювань ендокринної системи у дітей. Цукровий діабет.</i>				*
Проміжний контроль				
				*
Індивідуальна робота				
<i>ВСЬОГО годин - 37</i>	10	10	17	
<i>Кредитів ECTS – 1,0</i>				
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ		2		

Примітка. * - науково-дослідна робота, підготовка і захист реферату, участь в олімпіаді).

**4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ
з модуля 1**

№	ТЕМА	години
1.	Введення до педіатрії. Зміст і завдання предмету. Методи обстеження дитини і оцінка отриманих даних. Медична документація дитини.	2
2.	Періоди дитячого віку. Доношена новонароджена дитина. Фізичний та нервово-психічний розвиток дитини. Вигодовування немовлят грудного періоду та харчування дітей різного віку.	2
3.	Пропедевтика в дитячій пульмонології. Анатомо-фізіологічні особливості системи дихання у дітей. Методи дослідження системи дихання. Основні синдроми в пульмонології. Пневмонія, гострий та хронічний бронхіт, бронхіальна астма. Дистрес-синдром немовлят.	2
4.	Пропедевтика в дитячій ревматології. Захворювання сполучної тканини (ревматизм, ювенільний ревматоїдний артрит, системна склеродермія, системний червоний вовчак).	2
5.	Пропедевтика в дитячій кардіології. Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи у дітей. Сучасні методи дослідження серцево-судинної системи. Основні синдроми в кардіології. Кардити, міокардіодистрофія, кардіоміопатія. Уроджені та набуті вади серця.	4

РАЗОМ 12

з модуля 2

6.	Пропедевтика в дитячій гематології. Анатомо-фізіологічні особливості системи кровотворення і крові у дітей. Гематологічні захворювання: анемії, гемобластози. Методи діагностики в дитячій гематології.	2
7.	Пропедевтика в дитячій нефрології. Анатомо-фізіологічні особливості сечовивідної системи у дітей. Захворювання нирок: пієлонефрити, гломерулонефрити, хронічна ниркова недостатність.	2
8.	Пропедевтика в дитячій гастроентерології. Захворювання шлунково-кишкового тракту: гастрити, пептична виразка, захворювання гепатобіліарної системи у дітей.	2
9.	Пропедевтика в клініці дитячих інфекцій. Особливості перебігу інфекційних захворювань. Епідеміологія та клініка дитячих інфекцій: ангіни, кору, скарлатини, дифтерії, краснухи, епідемічного паротиту.	2
10	Пропедевтика в дитячій ендокринології. Етіологія, патогенез, клінічна картина, лабораторна діагностика захворювань ендокринної системи: цукрового діабету, Адісонової хвороби, ожиріння, статевих порушень.	2

РАЗОМ 10

ВСЬОГО З ДИСЦИПЛІНИ 22

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	ТЕМА	годин
1.	<p>Вступ до педіатрії. Зміст і завдання предмету. Особливості медичної документації дитини: амбулаторної карти, історії хвороби стаціонарного хворого. Методика обстеження дитини і оцінка отриманих даних: опитування, анамнез хвороби, анамнез життя. Загальний огляд дитини. Правила та техніка загального огляду. Основні фізикальні методи обстеження: перкусія, пальпація, аускультация. Сучасні лабораторні та інструментальні методи дослідження в педіатрії.</p>	2
2.	<p>Періоди дитячого віку. Вигодовування немовлят та харчування дітей різного віку. Періоди дитячого віку. Доношена новонароджена дитина. Особливості та організація догляду недоношеної дитини. Закономірності фізичного та нервово-психічного розвитку дитини раннього періоду життя. Природне вигодовування. Прикорм, порядок його введення. Змішане, штучне вигодовування, покази для їх застосування. Види докорму, техніка його проведення. Штучне вигодовування, його схема і режим, корекція годувань. Харчування дітей ясельного, дошкільного і шкільного віку.</p>	2
3.	<p>Пропедевтика в дитячій пульмонології. Анатомо-фізіологічні особливості системи дихання у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження пульмонологічного хворого. Основні симптоми та синдроми в пульмонології. Невідкладні стани новонароджених дітей. Асфіксія новонароджених дітей. Сурфактантна недостатність. Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань органів дихання у дітей: захворювання нісоглотки, гострий та хронічний бронхіт, пневмонія, бронхіальна астма. Загальні напрямки терапії. Курація тематичних хворих.</p>	2
4.	<p>Пропедевтика в дитячій ревматології. Анатомо-фізіологічні особливості формування кістково-м'язової системи дітей. Загальні та додаткові методи обстеження ревматологічного хворого. Симптоми та синдроми при ревматологічних захворюваннях у дітей. Етіологія, патогенез, клінічний перебіг основних системних захворювань сполучної тканини: ревматизм, ювенільний ревматоїдний артрит, системний червоний вовчак. Курація тематичних хворих.</p>	2
5.	<p>Пропедевтика в дитячій кардіології. Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи дітей. Загальні та додаткові методи обстеження кардіологічного хворого. Симптоми та синдроми основних захворювань серцево-судинної системи. Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань органів кровообігу у дітей: неревматичні кардити, народжені та набуті вади серця, кардіоміопатії, міокардіодистрофія. Уроджені та набуті вади серця.</p> <p>Проміжний модульний контроль.</p>	2

6.	Пропедевтика в дитячій гематології. Анатомо-фізіологічні особливості системи кровотворення у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження гематологічного хворого. Симптоми та синдроми в дитячій гематології. Етіологія, патогенез, клінічний перебіг основних гематологічних захворювань у дітей (анемії, гемобластози, лейкози). Курація тематичних хворих.	2
7.	Пропедевтика в дитячій нефрології. Анатомо-фізіологічні особливості сечовивідної системи у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження нефрологічного хворого. Симптоми та синдроми при захворюваннях сечовивідної системи. Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань сечовивідної системи: пієлонефрит, гломерулонефрит. Лабораторні показники при патологічних станах. Курація хворих.	2
8.	Пропедевтика в дитячій гастроентерології. Анатомо-фізіологічні особливості системи травлення у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження гастроентерологічного хворого. Симптоми та синдроми при захворюваннях системи травлення. Захворювання системи травлення у дітей раннього віку. Етіологія, патогенез, лабораторна діагностика захворювань системи травлення у дітей старшого віку: гастрити, пептична виразка, целиакія, хвороба Фаваллі – Гіршпрунга. Загальні напрямки терапії. Пропедевтика в дитячій гепатології. Анатомо-фізіологічні особливості печінки у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження хворого з патологією гепатобіліарної системи. Симптоми та синдроми при захворюваннях гепатобіліарної системи. Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань гепатобіліарної системи: вірусні гепатити, вроджений гепатит, недостатність печінки. Лабораторні обстеження в гематології.	2
9.	Пропедевтика в клініці дитячих інфекцій. Особливості перебігу інфекційних захворювань у дітей. Специфічність інфекційних захворювань у дітей. Антропонози та зоонози. Загальні та додаткові методи обстеження дітей з інфекційними захворюваннями: збір анамнезу хвороби, збір епідеміологічного анамнезу. Клінічна картина та зміни лабораторних показників при обстеженні дітей з інфекційними хворобами: ангіна, скарлатина, кір, дифтерія, краснуха, епідемічний паротит.	2
10.	Пропедевтика в дитячій ендокринології. Анатомо-фізіологічні особливості ендокринної системи у дітей. Загальні та додаткові методи обстеження ендокринологічного хворого. Симптоми та синдроми при ендокринологічних захворюваннях. Етіологія, патогенез та клінічна картина основних захворювань ендокринних органів: цукровий діабет, нецукровий діабет, захворювання щитовидної і паращитовидної залоз, Адісонова хвороба, гіперкортицизм, ожиріння, статеві порушення, порушення росту. Проміжний контроль.	2
11.	ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ.	2

ВСЬОГО З ДИСЦИПЛІНИ: 11 занять — 22 години

6. ВИДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА ЇЇ КОНТРОЛЬ

МОДУЛЬ 1

№	ТЕМА	ГОДИНИ
1.	Захворювання новонароджених дітей: родові травми, гемолітична хвороба, ембріопатії, фетопатії.	4
2.	Механізм розвитку та клінічні прояви діатезів (ексудативно-катарального, лімфатико-гіпопластичного, нервово-артритичного). Діагностика та основні напрямки лікування.	4
3.	Етіологія, патогенез респіраторного дистрес синдрому новонароджених.	4
4.	Клінічна картина та лабораторні дослідження при остеопорозах у дітей старшого віку.	4
5.	Етіологія, патогенез, лабораторна діагностика та напрямки терапії рахіту і спазмофілії.	4

МОДУЛЬ 2

№	ТЕМА	ГОДИНИ
6.	Гіповітамінози, як наслідок хронічних розладів травлення у дітей.	4
7.	Сучасні лабораторні методи дослідження, які використовуються при встановленні діагнозу у нефрологічних хворих.	4
8.	Клінічна картина та невідкладна допомога при гострих алергозах (кропив'янка, набряк Квінке, анафілактичний шок).	3
9.	Вплив лікарських засобів на лабораторні показники в імуноалергології.	3
10.	Лікарська хвороба.	3

РАЗОМ З ДИСЦИПЛІНИ

37 годин

7. ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Зміст і завдання предмету педіатрія.
2. Етика та деонтологія в педіатрії.
3. Які особливості медичної документації дитини: амбулаторної карти, історії хвороби стаціонарного хворого?
4. Методика обстеження дитини і оцінка отриманих даних.
5. Оцінка стану свідомості (ясне, сопор, ступор, кома).
6. Основні фізикальні методи обстеження: перкусія, пальпація, аускультация.
7. Яке значення клінічних та лабораторно-інструментальних методів дослідження хворої дитини?
8. Періоди дитячого віку.
9. Що таке фізіологічні стани новонароджених, їх характеристика?
10. Доношена новонароджена дитина.
11. Особливості та організація догляду недоношеної дитини.
12. Які закономірності фізичного і нервово-психічного розвитку дитини раннього періоду життя?
13. Захворювання новонароджених дітей: родові травми, гемолітична хвороба новонароджених, ембріопатії, фетопатії.
14. Вигодовування немовлят: природне, змішане, штучне.
15. Природне вигодовування. Прикорм, порядок його введення.
 16. Харчування дітей ясельного, дошкільного і шкільного віку.
 17. Які існують сучасні лабораторні та лабораторно-інструментальні методи дослідження в педіатрії?
 18. Анатомо-фізіологічні особливості становлення системи дихання у дітей.
 19. Основні симптоми та синдроми в пульмонології.
 20. Чим загрозливі невідкладні стани новонароджених дітей (асфіксія новонароджених дітей, синдром ідіопатичної недостатності дихання)?

21. Етіологія, патогенез, клінічна картина та загальні напрямки терапії основних захворювань органів дихання у дітей: захворювання нісоглотки, гострий та хронічний бронхіт, пневмонія, бронхіальна астма, плеврити.
22. Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи у дітей.
23. Які симптоми та синдроми основних захворювань серцево-судинної системи у дітей?
24. Яка клінічна картина кардіопатії у новонароджених?
25. Які лабораторні та лабораторно-інструментальні обстеження необхідно провести при постгіпоксичних ураженнях серцево-судинної системи новонароджених?
26. В чому особливість синдрому раптової смерті дітей грудного віку?
27. Етіологія, патогенез, клінічна картина та загальні напрямки терапії основних захворювань органів кровообігу: неревматичні кардити, народжені та набуті вади серця, кардіоміопатія, міокардіодистрофія.
28. Охарактеризуйте лабораторні та лабораторно-інструментальні обстеження при основних захворюваннях серцево-судинної системи у дітей.
29. Які анатомо-фізіологічні особливості формування кістково-м'язової системи у дітей?
30. Симптоми та синдроми ревматологічних захворювань у дітей.
31. Етіологія, патогенез, семіотика та напрямки терапії рахіту і спазмофілії.
32. Етіологія, патогенез, клініка та лабораторне обстеження при захворюванні дітей на ревматизм.
33. Етіологія, патогенез, клінічний перебіг та загальні напрямки терапії основних системних захворювань сполученої тканини: ювенільний ревматоїдний артрит, системна склеродермія, системний червоний вовчак.
34. Лабораторні обстеження та показники при основних ревматологічних захворюваннях у дітей.
35. Який вплив лікарських засобів на лабораторні показники при ревматологічній патології у дітей?
36. Які клінічні прояви синдрому Рея?
37. Анатомо-фізіологічні особливості системи травлення у дітей.
38. Симптоми та синдроми при захворюваннях системи травлення.
39. В чому особливості захворювань системи травлення у дітей раннього віку (стоматиту, молочниці, гострих розладів травлення)?
40. Гіповітамінози як наслідок хронічних розладів травлення.
41. Етіологія, патогенез, клінічний перебіг та загальні напрямки терапії основних захворювань системи травлення у дітей старшого віку: гострий та хронічний гастрити, пептична виразка,
42. Що таке – целиакія?, які прояви хвороби Фаваллі – Гіршпрунга?
43. Які лабораторні обстеження необхідно проводити при захворюваннях шлунково-кишкового тракту та гепатобіліарної системи у дітей?
44. Анатомо-фізіологічні особливості гепатобіліарної системи у дітей.

45. Симптоми та синдроми захворювань гепатобіліарної системи: жовтуха, гепатоцелюлярна недостатність, дискінезія жовчовивідних шляхів.
46. Етіологія, патогенез, клінічна картина та загальні напрямки терапії основних захворювань органів гепатобіліарної системи: вірусні гепатити, природжений гепатит, гострий та хронічний холецистит, дискінезія жовчовивідних шляхів.
47. Анатомо-фізіологічні особливості сечовивідної системи у дітей.
48. Симптоми та синдроми основних захворювань сечовивідної системи: ниркові набряки, ниркова артеріальна гіпертензія, гіпохромна анемія, ниркова недостатність.
49. Етіологія, патогенез, клінічна картина та загальні напрямки терапії основних захворювань органів сечовивідної системи: пієлонефрити, гломерулонефрити, сечокам'яна хвороба, хронічна ниркова недостатність.
50. Які сучасні лабораторні методи дослідження, використовуються при встановленні діагнозу у дітей з нефрологічною патологією?
51. Які анатомо-фізіологічні особливості системи кровотворення і крові у дітей?
52. Який вплив лікарських засобів на лабораторні показники при анеміях?
53. Симптоми та синдроми основних захворювань системи кровотворення.
54. Етіологія, патогенез, клінічний перебіг та загальні напрямки терапії залізодефіцитної, гемолітичної, В₁₂-дефіцитної, фолієводефіцитної анемії.
55. Поняття про гемобластози: гострий лейкоз, хронічний мієлолейкоз, хронічний лімфолейкоз, еритремія. Клінічний перебіг.
56. Анатомо-фізіологічні особливості ендокринної системи у дітей.
57. Чому зміни показників лабораторного обстеження дітей з інфекційними хворобами впливають на діагностику захворювання?
58. Які особливості перебігу інфекційних захворювань у дітей?
59. Специфічність інфекційних захворювань у дітей. Антропонози та зоонози.
60. Симптоми та синдроми основних інфекційних захворювань у дітей.
61. Етіологія, патогенез та клінічна картина основних інфекцій у дітей: ангіни, скарлатини, корі, вітряної віспи, дифтерії, краснухи,
62. В чому особливості специфічної та неспецифічної профілактики та набуття імунітету при інфекційних захворюваннях у дітей?
63. Основні симптоми та синдроми в ендокринології.
64. Етіологія, патогенез, клінічна картина та загальні напрямки терапії основних захворювань ендокринних органів: нецукровий діабет, захворювання щитовидної і паращитовидної залоз, Адісонова хвороба, гіперкортицизм, ожиріння, статеві порушення, порушення росту.
65. Етіологія, патогенез, клінічна картина та зміни в лабораторних показниках при цукровому діабеті у дітей різного віку.

66. Які лабораторні обстеження та показники при основних ендокринологічних захворюваннях у дітей?
67. Основні симптоми та синдроми в імуноалергології.
68. Чим відрізняються механізми розвитку та клінічні прояви діатезів у дітей: ексудативно-катарального, лімфатико-гіпопластичного, нервово-артритичного?
69. Етіологія, патогенез, клінічна картина та загальні напрямки терапії гострих алергозів (кропив'янка, набряк Квінке, анафілактичний шок).
70. Який вплив лікарських засобів на лабораторні показники в імуноалергології?
71. В чому полягають головні клінічні прояви та лабораторні дослідження при лікарській хворобі?

8. ПЛАН ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

МОДУЛЬ 1

Методика обстеження дитини і оцінка отриманих даних: опитування, анамнез хвороби, анамнез життя. Загальний огляд дитини. Правила та техніка загального огляду. Оцінка стану свідомості (ясне, сопор, ступор, кома). Положення хворого (активне, пасивне, змушене, з обмеженням). Статура (конституція). Огляд голови: розмір, форма. Огляд обличчя. Огляд вік та очей, носа, рота, шиї. Огляд шкіряних покривів (колір, еластичність, вологість, висипання, рубці). Порушення росту волосся (алопеція, гірсутизм). Огляд нігтів, форма кінцевих фаланг. Розвиток підшкірного жирового прошарку. Огляд м'язової системи, суглобів. Основні фізикальні методи обстеження: перкусія, пальпація, аускультация.

Сучасні лабораторні та інструментальні методи дослідження. Значення клінічних та лабораторно-інструментальних методів дослідження хворого як критеріїв оцінки ефективності та безпечності лікарської терапії.

МОДУЛЬ 2

Загальні та додаткові методи обстеження гастроентерологічного хворого: опитування, огляд, дані фізикального обстеження (пальпація), фіброгастродуоденоскопія, рентгенологічне дослідження, встановлення кислотності шлункового соку, біопсія слизової оболонки, значення змін копрограми.

Загальні та додаткові методи обстеження ендокринного хворого: опитування хворого, огляд, дані фізикального обстеження (перкусія, пальпація, аускультация), ультразвукове та рентгенологічне обстеження. Зміни показників лабораторного обстеження хворих на ендокринологічну патологію: вмісту цукру крові, вмісту тиреоїдних гормонів, загального аналізу сечі, біохімічних показників аналізу сечі. Значення навантажувальних проб в ендокринології.

Вивчивши пропедевтику в педіатрії **студент повинен вміти:**

- Дотримуватися правил медичної етики та деонтології; вирішувати комплекс задач, що пов'язані із взаємовідношеннями між лікарем, хворою дитиною та її батьками;
- Здійснювати збір анамнезу хвороби та життя хворої дитини;
- Здійснювати збір лікарського анамнезу;
- Вміти оцінювати і інтерпретувати результати лабораторних і інструментальних методів обстеження хворих дітей;
- Вміти оцінювати вплив лікарських засобів на лабораторні показники.

9. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється на кожному лабораторному занятті відповідно конкретним цілям теми, під час індивідуальної роботи викладача зі студентом для тих тем, які студент опрацьовує самостійно і вони не належать до структури практичного заняття.

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні кожного модулю (залікового кредиту) – 100, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 60 балів, за результатами модульного підсумкового контролю – 40 балів.

Структура залікового модульного контролю
100-бальна рейтингова система оцінювання студентів
Спеціальність 6.120102 “Лабораторна діагностика”
Дисципліна “Пропедевтика в педіатрії”

Модуль / Змістовні модулі	Обов'язкові бали		Заохочувальні бали ***	Ра- зом****
	поточний контроль змістовних модулів*	підсумковий модульний контроль**		
Модуль 1				
Змістовий модуль 1	4 бали			
Змістовий модуль 2	4 бали			
Змістовий модуль 3	4 бали			
Змістовий модуль 4	4 бали			
Змістовий модуль 5	4 бали	10 балів		
Модуль 2				
Змістовий модуль 6	4 бали			
Змістовий модуль 7	4 бали			
Змістовий модуль 8	4 бали			
Змістовий модуль 9	4 бали			
Змістовий модуль 10	4 бали	10 балів		
РАЗОМ	60 балів	40 балів	10 балів	100

Примітки. * поточний контроль змістовних модулів сумарно складає 60 балів.

** підсумковий модульний контроль складається тестового контролю теоретичних знань (25 балів), контролю практичних умінь та навичок (15 балів) і складає 40 балів.

*** заохочувальні бали надаються за наукову роботу з підготовкою доповіді (7 балів) або публікації (3 бали), підготовка та захист реферату (5 бали).

**** загальний рейтинг з дисципліни не перевищує 100 балів.

При засвоєнні кожної теми модулю за поточну навчальну діяльність студента виставляються оцінки за 4-бальною традиційною шкалою, які потім конвертуються у бали.

Поточний контроль змістовного модулю

Традиційна оцінка	Бали	
	максимальна кількість балів – 30	максимальна кількість балів – 20
5 – відмінно	27-30	18-20
4 – добре	23-26	15-17
3 – задовільно	18-22	12-14
2 – незадовільно	1-17	1-11

Рейтингові бали

Національна шкала	За один змістовий модуль (з 30 можливих)	За поточний контроль за СЕМЕСТР (з 60 можливих)	За підсумковий модульний контроль (з 40 можливих)
5 – відмінно	27-30	54-60	36-40
4 – добре	23-26	46-53	31-35
3 – задовільно	18-22	36-45	24-30
2 – незадовільно	1-17	1-35	0-23

10. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

А. ОСНОВНА

1. Детские болезни / Под ред. Проф. П.Н. Гудзенко. – К.: Вища школа. – 2007. – 776 с.
2. Майданник В.Г. Основи клінічної діагностики в педіатрії: Навч. посібник. – К., 1998. – 213 с.
3. Мазурин А.В., Воронцов И.М. Пропедевтика детских болезней.-М.: Медицина, 2009.- 432с.
4. Медицина дитинства / Андрущук А.А., Аряєв М.Л., Бабко С.О. та ін., За ред. П.С. Мощича. – К.: “Здоров’я”, 1999. – В 4-х томах.
5. Педиатрия: Учебник / Под. ред. профессора Шабалова Н.П. - СПб.: Питер Ком, 2006. – 323 с.
6. Педіатрія / Підручник для вищих навч. закл. за ред. проф. О.В.Тяжкої. – Вінниця; Нова Книга, 2008. – 535с.
7. Практична педіатрія. За ред. Проф. Сміяна І.С. - К.: “Здоров’я”, 1993
8. Тур А.Ф. Пропедевтика детских болезней. - Л: Медицина, 2001. - 491 с.
9. Шабалов Н.П. Детские болезни, СПб.: Питер Ком, 2006, 1088 с.

Б. ДОДАТКОВА

1. Бура О.Н. та ін., Практикум з педіатрії. – К.: “Здоров’я”, 1995
2. Дитячі хвороби. За ред. Проф. Ткаченко С.К., - К.: Вища школа, 2001
3. Калиновська Л.С. та ін., Загальний догляд за дітьми. - К.: Вища школа, 1993
4. Клінічне обстеження плода і дитини: Навч. посібник / Бабій І.Л., Рожковська Н.М., Буйко В.П., Телющенко О.Д.; За ред. І.Л. Бабія. – Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 1999. – 362 с.
5. Папаян А.В., Жукова Л.Ю. Анемии у детей: руководство для врачей. – СПб: Питер, 2005. – 384 с.
6. Пухлик Б.М. Алергічні захворювання: навч. посібник. – Вінниця; Нова Книга, 2008.